

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
КУЛЬТУРОЛОГІЇ
У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Методичні вказівки з обов'язкового курсу
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 034 «Культурологія»

ОДЕСА
2024

УДК 378.016
М545

Укладачі:

В.В. Готинян-Журавльова, доктор філософських наук, доцент, професор кафедри культурології факультету історії та філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

І.В. Сумченко, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

М. В. Карпенко, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Г.С. Левченко, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова.*

Протокол № 6 від 12 березня 2024 р.

М545 **Методика** викладання культурології у закладі вищої освіти :
метод. вказівки з обов'язкового курсу для здобувачів другого
(магістер.) рівня вищ. освіти спец. 034 «Культурологія» / уклад.:
В. В. Готинян-Журавльова, І. В. Сумченко. Одеса : Видавець
С. Л. Назарчук, 2024. 49 с.

Методичні вказівки призначені для здобувачів як денної, так і заочної форм навчання, які вивчають курс «Методика викладання культурології у закладі вищої освіти». В методичних вказівках міститься опис навчальної дисципліни, зазначається її мета і завдання. Також представлена розширена програма курсу, теми практичних занять. Особлива увага приділяється самостійній роботі здобувача та самоперевірки. Крім того, в методичних вказівках в додатках надані зразки плану-конспекту лекцій, зразок плану семінарських (практичних) занять. Авторами надана рекомендована для курсу література та зазначені інформаційні ресурси.

Методичні вказівки до курсу «Методика викладання культурології у закладі вищої освіти» підготовлені згідно з вимогами до методичної літератури.

УДК 378.016

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
<i>ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ</i>	6
ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	11
ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ	17
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	19
<i>РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА</i>	24
ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	27
ДОДАТОК А. ЗРАЗОК ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ ЛЕКЦІЙ	28
<i>ДОДАТОК Б. ЗРАЗОК СЕМІНАРСЬКОГО (ПРАКТИЧНОГО) ЗАНЯТТЯ</i>	44

ПЕРЕДМОВА

Запропоновані методичні вказівки є короткою презентацією змісту навчальної дисципліни «Методика викладання культурології у закладі вищої освіти», яку викладають здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 034 «Культурологія» в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова. Методичні вказівки відповідають навчальній програмі дисципліни «Методика викладання культурології у закладі вищої освіти», яка складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 034 Культурологія.

Метою навчальної дисципліни «Методика викладання культурології у закладі вищої освіти» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з основними формами та методами викладання культурології у закладах вищої освіти відповідно до сучасних стандартів вищої освіти, здобуття поглиблених теоретичних та практичних знань, умінь та навичок, достатніх для ефективного виконання професійних обов'язків на посадах асистента, викладача у вищому навчальному закладі.

Завдання. Основними завданнями навчальної програми є:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з основними формами та методами викладання культурології;
- навчити створювати власну робочу програму дисципліни, конспект лекцій, плани семінарських занять та самостійної роботи здобувачів;
- навчити практичній методиці проведення лекцій, семінарських (практичних) занять, організації самостійної роботи студентів та контрольних заходів у вищих навчальних закладах у галузі культурології;
- сформулювати цілісне, концептуальне бачення змісту культурології для розкриття та викладення розділів і тем дисципліни.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

знати:

- структуру та зміст існуючих навчальних курсів з культурології;
- загальну історію викладання культурологічних дисциплін;
- методику викладання культурологічних дисциплін;
- методику проведення навчальних занять та форм контролю знань, вміти її застосовувати;
- основні методи проведення аудиторних та поза аудиторних занять;
- основні види, структуру та функції лекцій;

- методику підготовки та читання лекції;
- основні види та особливості проведення семінарських занять;
- основні методологічні засади організації практичних занять та самостійної роботи;
- основні критерії оцінювання знань здобувачів;
- засоби використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

вміти:

- вміти складати учбово-методичний комплекс дисципліни;
- підготувати та провести лекцію з культурології;
- підготувати і провести семінарське та практичне заняття;
- вміти організувати наукове курсове дослідження здобувачів у процесі вивчення культурологічних дисциплін.
- організувати та провести екскурсію;
- організувати та провести ділову гру;
- організувати та провести колоквіум;
- організувати пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти у процесі проведення аудиторних та поза аудиторних занять;
- використовувати інформаційні технології у навчальному процесі.

На вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання культурології у закладі вищої освіти» відводиться 150 годин, 5 кредитів. Для здобувачів вищої освіти, що навчаються на денному відділенні, для лекцій передбачається 30 год., для практичних занять відведено 20 год., для самостійної роботи здобувачів 100 год. Для здобувачів, що навчаються на заочному відділенні, для лекцій відводиться 6 год., практичних занять 4 год., для самостійної роботи здобувачів 140 год.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Методика викладання культурології у закладі вищої освіти як складова педагогіки вищої школи

Тема 1. Предмет, мета, методи дослідження «Методики викладання культурології у закладі вищої освіти»

Предмет та завдання навчальної дисципліни. Поняття методичної роботи та методики викладання культурології. Її роль у освітньому процесі. Зв'язок методики викладання культурології з педагогікою. Основні принципи педагогіки як науки про освіту, виховання та навчання людини. Науковість, логічність, доказовість, зв'язок теорії з практикою, ясність та жвавість викладання, урахування особливостей аудиторії. Предмет методики викладання культурології. Закономірності викладання та вивчення науки. Основні категорії методики викладання культурології у закладі вищої освіти. Форми та методи, прийоми та засоби викладання. Функції методики викладання культурології. Співвідношення понять знання, уміння та здібностей.

Тема 2. Організаційно-методичне забезпечення освітнього процесу у вищій школі

Закон про освіту. Навчально-методичний комплекс дисципліни як найважливіша складова програми спеціальності, засіб підвищення якості освітнього процесу. Склад навчально-методичного комплексу дисципліни та його зміст. Ознайомлення зі структурою і змістом освітньо-професійної програми «Культурологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 034 Культурологія (на прикладі ОПП, за якою навчаються здобувачі). Аналіз типових ОПП. Ознайомлення зі змістом і структурою робочих програм навчальної дисципліни. Розробка авторської робочої програми з культурологічних дисциплін.

Методичні матеріали: підручники, навчально-методичні посібники, опорні конспекти лекцій, методичні вказівки до курсів, інструктивно-методичні матеріали до практичних, семінарських і лабораторних занять, до проведення ділових ігор і розв'язання ситуаційних задач, до самостійної роботи, до роботи з тестами, підготовки до іспитів, з виконання і захисту курсових та кваліфікаційних робіт.

Змістовий модуль 2. Методи організації та контролю навчальної роботи у закладі вищої освіти

Тема 3. Методика підготовки й проведення лекційних занять із культурологічних дисциплін у закладі вищої освіти

Місце та роль лекції у освітньому процесі. Історія розвитку лекційної форми навчання. Переваги та обмеженості лекційного курсу. Функції лекції: інформаційна, загальноосвітня, світоглядна, логіко-методологічна та методична. Види лекцій: програмна, проблемна, оглядова, настановча. Методика підготовки та читання лекції. Етапи роботи – добір матеріалу, розробка плану й змісту лекційного заняття, аналіз та відбір матеріалів, оформлення конспекту лекції, підбір додаткових прийомів. Стиль викладення матеріалу. Способи внутрішньої мотивації здобувачів на першій лекції. Сприймання та засвоєння здобувачами інформації викладача на лекції. Особливості прийомів, що допомагають лектору акцентувати увагу слухачів. Логічні основи методики викладання культурології. Психологічні основи методики викладання культурології. Зовнішні прийоми, що впливають на процес освіти. Голос, інтонації, жести, стиль проведення лекції.

Тема 4. Методика організації і проведення семінарських занять із культурологічних дисциплін у вищих навчальних закладах

Місце та роль семінарських занять у освітньому процесі. Призначення та функції семінарського заняття. Різновиди та функції семінарських занять: розвернута бесіда за планом, доповіді та їх обговорення, семінар-опитування, обговорення письмових робіт, теоретична конференція, письмова контрольна робота, ролева гра, семінар – «прес-конференція». Роль і місце гри у семінарському занятті. Різновиди і форми гри, що використовуються на семінарських заняттях з культурологічних дисциплін: від сюжетно-рольових дог інтелектуально-пізнавальних, від народних до комп'ютерних. Розробка плану й змісту семінарського заняття з культурологічних дисциплін. Методика організації дискусії у процесі семінарського заняття з культурологічних дисциплін. Оформлення методичних рекомендацій до семінарського заняття з культурологічних дисциплін.

Тема 5. Методика організації і проведення практичних занять із культурологічних дисциплін у вищих навчальних закладах

Поява практичної форми занять і еволюція в межах європейської освітньої традиції. Дидактичні цілі та функції практичних занять. Основні

різновиди практичних занять. Розробка плану й змісту практичного заняття з культурологічних дисциплін. Оформлення методичних рекомендацій до практичних занять з культурологічних дисциплін.

Традиційні та інноваційні практичні заняття у вищій школі. Вимоги до підготовки викладача. Діалогічність як основа успіху практичних занять. Використання на практичних заняттях сучасних інноваційних технологій. Фактори, що сприяють виникненню та формуванню інтересу здобувачів до змісту практичних занять. Проблемні запитання як спосіб активізації пізнавальної активності здобувачів на практичному занятті. Умови успішного використання ситуативного методу на практичних заняттях.

Тема 6. Методика організації і керування самостійною роботою здобувача

Самостійна робота здобувача у широкому та вузькому смислі слова. Самостійна робота здобувача на лекції: як слухати та записувати лекцію, вміння творчо осмислювати матеріал лекції, виокремлювати суттєве від другорядного, вміння узагальнювати та систематизувати матеріал, встановлювати логічний зв'язок з наступною лекцією. Робота з конспектом лекції. Самостійна робота при підготовці до семінарського заняття. Збирання матеріалу, обробка матеріалу, читання та конспектування літератури, оформлення цитат, відповідно до вимог академічної доброчесності. Укладання конспекту виступу на занятті. Самостійна робота як окремий жанр та форма засвоєння матеріалу. Методичне забезпечення і контроль викладачем самостійної роботи студента. Забезпечення самоконтролю студентом при підготовці до аудиторних занять. Робота здобувачів над написанням курсових та дипломних робіт. Етапи роботи, зміст, підсумки.

Форми роботи для активізації самостійної роботи здобувачів. Консультації, колоквіуми, контрольні та самостійні роботи. Консультації та їх організація. Групові та індивідуальні, попередні, підсумкові (передекзаменаційні). Колоквіуми: групові та індивідуальні. Колоквіуми по темах, що виносяться на самостійне вивчення. Колоквіуми для обговорення окремих проблем та розділів науки. Колоквіуми-співбесіди із боржниками.

Тема 7. Методи організації та форми контролю у процесі викладання культурології у закладі вищої освіти

Основні форми контролю знань. Сучасні системи оцінювання знань. Форми поточного контролю знань. Усні та письмові форми контролю.

Залік як елемент педагогічного процесу та форма контролю засвоєння матеріалу. Види і форми проведення заліків. Відмінність заліків від іспитів. Особливості підготовки до заліку. Іспит як завершальний етап вивчення матеріалу курсу. Значення іспиту для систематизації всього навчального матеріалу та цілісності його засвоєння. Види іспитів: вступні та кваліфікаційні (підсумкові). Форми іспитів: письмові або усні, по білетах, без білетів, з підготовкою одного питання раніше, із використанням конспектів, без будь-яких допоміжних засобів. Особливості підготовки до іспиту. Виразність, культура мовлення та вільне володіння змістом екзаменаційного завдання.

Застосування рейтингової методики оцінки знань. Тестування – паперове, комп'ютерне, централізоване з використанням Інтернету. Підготовка до екзамену викладача. Лаконічність і логічність викладу знань у тестах. Складання основних та додаткових питань, білетів, проведення консультацій, оголошення процедури екзамену. Диференційований підхід до здобувачів на екзамені із врахуванням їх поточної роботи та успішності. Проблема визначення оцінки, її критерії. Критерії оцінювання ефективності знань як метод навчання у закладі вищої освіти. Творчі проекти, презентації як засіб професійного самовдосконалення. Форма контролю залікова робота та відповідність змісту навчальній програмі, науковість.

Змістовий модуль 3. Основи викладацької майстерності культуролога

Тема 8. Формування культурологічних уявлень та понять у процесі викладання культурології

Місце культурології в системі гуманітарних дисциплін (культурологія і етнологія, культурологія та соціологія, культурологія та фольклористика, культурологія та антропологія). Інтегративність культурології. Специфіка її об'єкта і предмета, основних розділів. Пізнання феноменів культури і культурологічного процесу. Фундаментальні проблеми теорії і методології культури. Аналіз досвіду історії світової культури. Основні форми і типи культури. Основні

сучасні культурологічні школи, напрямки і теорії. Основні етапи розвитку української і зарубіжної культури. Підходи та особливості культурологічних досліджень. Традиції та особливості вивчення культурології у країнах Європи та Україні. Основні культурно-історичні центри, регіони світу. Особливості функціонування культури у сучасному суспільстві.

Тема 9. Формування професійних навичок у здобувачів в процесі викладання культурології

Принципи організації та проведення науково-освітніх гуртків, секцій, робочих груп по дослідженню визначених проблем. Методика підготовки наукової доповіді на конференції. Методика підготовки роботи до публікації. Керівництво курсовими та кваліфікаційними (дипломними) роботами. Проблема вибору теми, планування етапів роботи, завершення та оцінка. Процедура захисту кваліфікаційної (дипломної) роботи як завершення одного етапу та вступ у наступний етап освіти. Проблема визначення оцінки, її критерії. Фактори визначення оцінки: повнота і всебічність відповіді, фактична точність, демонстрація розуміння, знання вміння та їх ступінь. Додаткові питання. Методика проведення та перездачі іспиту.

Основні та допоміжні засоби у викладанні культурологічних дисциплін. Бібліотечні фонди та інформаційні технології, Інтернет-ресурси у викладанні культурології. Допоміжні технічні засоби навчання та їх роль у навчальному процесі. Ілюстративні матеріали та засоби наочності, плакати, репродукції, фотографії, каталоги музеїв, слайди. Використання телебачення, відеофільмів, аудіо-записів, мультимедійних проекторів. Використання художньої літератури та витворів мистецтва у викладанні культурологічних дисциплін.

Тема 10. Формування творчої особистості майбутнього фахівця

Основні напрямки роботи кафедри як навчально-наукового структурного підрозділу закладу вищої освіти. Основна методична документація на кафедрі, її перелік та змістовний аналіз. Забезпечення освітнього процесу. Робота навчально-методичних комісій, секцій, об'єднань, лабораторій при кафедрі. Виховна робота зі студентами на кафедрі. Наукове керівництво здобувачами, рекомендації та характеристики здобувача.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Предмет, мета, методи дослідження «Методики викладання культурології у закладі вищої освіти»

Опрацювати питання:

1. Предмет та завдання навчальної дисципліни.
2. Поняття методичної роботи та методики викладання культурології. Її роль у освітньому процесі.
3. Зв'язок методики викладання культурології з педагогікою. Основні принципи педагогіки як науки про освіту, виховання та навчання людини.
4. Предмет методики викладання культурології. Закономірності викладання та вивчення науки.
5. Основні категорії методики викладання культурології у закладі вищої освіти. Форми та методи, прийоми та засоби викладання.
6. Функції методики викладання культурології. Співвідношення понять знання, уміння та здібностей.

Підготувати доповідь за одним із запитань.

Провести «круглий стіл» за темою: «Предмет методики викладання культурології».

Тема 2. Організаційно-методичне забезпечення освітнього процесу у вищій школі

Опрацювати питання:

1. Закон про освіту. Навчально-методичний комплекс дисципліни як найважливіша складова програми спеціальності, засіб підвищення якості учбового процесу. Склад навчально-методичного комплексу дисципліни та його зміст.
2. Ознайомлення зі структурою і змістом освітньо-професійної програми «Культурологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 034 Культурологія (на прикладі ОПП, за якою навчаються здобувачі). Аналіз типових ОПП.
3. Ознайомлення зі змістом і структурою робочих програм навчальної дисципліни. Розробка авторської робочої програми з культурологічних дисциплін.
4. Методичні матеріали: підручники, навчально-методичні посібники, опорні конспекти лекцій, методичні вказівки до курси, інструктивно-методичні матеріали до практичних, семінарських і

лабораторних занять, до проведення ділових ігор і розв'язання ситуаційних задач, до самостійної роботи, до роботи з тестами, підготовки до іспитів, з виконання і захисту курсових та кваліфікаційних робіт.

Підготувати усну доповідь за одним із зазначених запитань.

Розробити проект робочої програми з культурології (за зразком розміщених на сайті робочих програм викладачів кафедри).

Тема 3. Методика підготовки й проведення лекційних занять із культурологічних дисциплін у закладі вищої освіти

Опрацювати питання:

1. Місце та роль лекції у освітньому процесі. Історія розвитку лекційної форми навчання. Переваги та обмеженості лекційного курсу.
2. Функції лекції: інформаційна, загальноосвітня, світоглядна, логіко-методологічна та методична. Види лекцій: програмна, проблемна, оглядова, настановча.
3. Методика підготовки та читання лекції. Етапи роботи – добір матеріалу, розробка плану й змісту лекційного заняття, аналіз та відбір матеріалів, оформлення конспекту лекції, підбір додаткових прийомів.
4. Стиль викладення матеріалу. Способи внутрішньої мотивації здобувачів на першій лекції. Сприймання та засвоєння здобувачами інформації викладача на лекції.
5. Особливості прийомів, що допомагають лектору акцентувати увагу слухачів. Логічні основи методики викладання культурології. Психологічні основи методики викладання культурології. Зовнішні прийоми, що впливають на процес освіти. Голос, інтонації, жести, стиль проведення лекції.

Підготувати усну доповідь за одним із зазначених запитань.

Розробити план-конспект лекції. Тема лекції узгоджується з науковим керівником з можливістю провести її в рамках асистентської практики.

Тема 4. Методика організації і проведення семінарських занять із культурологічних дисциплін у закладах вищої освіти

Опрацювати питання:

1. Місце та роль семінарських та практичних занять у освітньому процесі. Призначення та функції семінарського заняття.
2. Різновиди та функції семінарських занять: розвернута бесіда за планом, доповіді та їх обговорення, семінар-опитування, обговорення

письмових робіт, теоретична конференція, письмова контрольна робота, ролева гра, семінар – «прес-конференція».

3. Роль і місце гри у семінарському занятті. Різновиди і форми гри, що використовуються на семінарських заняттях з культурологічних дисциплін: від сюжетно-рольових до інтелектуально-пізнавальних, від народних до комп'ютерних.

4. Розробка плану й змісту семінарського заняття з культурологічних дисциплін.

5. Методика організації дискусії у процесі семінарського заняття з культурологічних дисциплін.

6. Оформлення методичних рекомендацій до семінарського заняття з культурологічних дисциплін.

Підготувати усну доповідь за одним із зазначених запитань.

Розробити план-конспект семінарського заняття. Тема семінарського заняття узгоджується з науковим керівником з можливістю провести його в рамках асистентської практики.

Тема 5. Методика організації і проведення практичних занять із культурологічних дисциплін у закладах вищої освіти

Опрацювати питання:

1. Поява практичної форми занять і еволюція в межах європейської освітньої традиції. Дидактичні цілі та функції практичних занять.

2. Основні різновиди практичних занять.

3. Розробка плану й змісту практичного заняття з культурологічних дисциплін.

4. Оформлення методичних рекомендацій до практичних занять з культурологічних дисциплін.

5. Традиційні та інноваційні практичні заняття у вищій школі. Вимоги до підготовки викладача. Діалогічність як основа успіху практичних занять.

6. Використання на практичних заняттях сучасних інноваційних технологій.

7. Фактори, що сприяють виникненню та формуванню інтересу здобувачів до змісту практичних занять. Проблемні запитання як спосіб активізації пізнавальної активності здобувачів на практичному занятті. Умови успішного використання ситуативного методу на практичних заняттях.

Підготувати усну доповідь за одним із зазначених запитань.

Розробити план-конспект практичного заняття. Тема практичного заняття узгоджується з науковим керівником з можливістю провести її в рамках асистентської практики.

Тема 6. Методика організації і керування самостійною роботою здобувача

Опрацювати питання:

1. Самостійна робота здобувача у широкому та вузькому смислі слова. Самостійна робота здобувача на лекції: як слухати та записувати лекцію, вміння творчо осмислювати матеріал лекції, виокремлювати суттєве від другорядного, вміння узагальнювати та систематизувати матеріал, встановлювати логічний зв'язок з наступною лекцією.

2. Робота з конспектом лекції. Самостійна робота при підготовці до семінарського заняття. Збирання матеріалу, обробка матеріалу, читання та конспектування літератури, оформлення цитат, відповідно до вимог академічної доброчесності. Укладання конспекту виступу на занятті.

3. Самостійна робота як окремий жанр та форма засвоєння матеріалу. Методичне забезпечення і контроль викладачем самостійної роботи здобувача. Забезпечення самоконтролю здобувачем при підготовки до аудиторних занять.

4. Робота здобувачів над написанням курсових та кваліфікаційних (дипломних) робіт. Етапи роботи, зміст, підсумки.

5. Форми роботи для активізації самостійної роботи здобувачів. Консультації, колоквіуми, контрольні та самостійні роботи.

Підготувати усні доповіді за зазначеними запитаннями.

Тема 7. Методи організації та форми контролю у процесі викладання культурології у закладі вищої освіти

Опрацювати питання:

1. Основні форми контролю знань. Сучасні системи оцінювання знань. Форми поточного контролю знань. Усні та письмові форми контролю.

2. Залік як елемент педагогічного процесу та форма контролю засвоєння матеріалу. Види і форми проведення заліків. Відмінність заліків від іспитів. Особливості підготовки до заліку.

3. Іспит як завершальний етап вивчення матеріалу курсу. Значення іспиту для систематизації всього навчального матеріалу та

цілісності його засвоєння. Види іспитів: вступні та кваліфікаційні (підсумкові).

4. Форми іспитів: письмові або усні, по білетах, без білетів, з підготовкою одного питання раніше, із використанням конспектів, без будь-яких допоміжних засобів. Особливості підготовки до іспиту. Виразність, культура мовлення та вільне володіння змістом екзаменаційного завдання.

5. Застосування рейтингової методики оцінки знань.

6. Тестування – паперове, комп'ютерне, централізоване з використанням Інтернету. Підготовка до екзамену викладача. Лаконічність і логічність викладу знань у тестах.

7. Складання основних та додаткових питань, білетів, проведення консультацій, оголошення процедури екзамену. Диференційований підхід до здобувачів на екзамені із врахуванням їх поточної роботи та успішності.

8. Критерії оцінювання ефективності знань як метод навчання у закладі вищої освіти.

9. Творчі проекти, презентації як засіб професійного самовдосконалення. Форма контролю залікова робота та відповідність змісту навчальній програмі, науковість.

Підготувати усну доповідь за одним із зазначених запитань.

Тема 8. Формування культурологічних уявлень та понять у процесі викладання культурології

Опрацювати питання:

1. Місце культурології в системі гуманітарних дисциплін (культурологія і етнологія, культурологія та соціологія, культурологія та фольклористика, культурологія та антропологія). Інтегративність культурології.

2. Специфіка її об'єкта і предмета, основних розділів. Пізнання феноменів культури і культурологічного процесу. Фундаментальні проблеми теорії і методології культури. Аналіз досвіду історії світової культури.

3. Основні форми і типи культури. Основні сучасні культурологічні школи, напрямки і теорії.

4. Основні етапи розвитку української і зарубіжної культури. Підходи та особливості культурологічних досліджень.

5. Традиції та особливості вивчення культурології у країнах Європи та Україні.

6. Основні культурно-історичні центри, регіони світу.

7. Особливості функціонування культури у сучасному суспільстві.

Підготувати доповідь за одним із запитань.

Провести «круглий стіл» за темою: «Місце культурології в системі гуманітарних дисциплін» або «Особливості функціонування культури у сучасному суспільстві».

Тема 9. Формування професійних навичок у здобувачів в процесі викладання культурології

Опрацювати питання:

1. Принципи організації та проведення науково-освітніх гуртків, секцій, робочих груп по дослідженню визначених проблем.

2. Методика підготовки наукової доповіді на конференції.

3. Методика підготовки роботи до публікації.

4. Керівництво курсовими та кваліфікаційними (дипломними) роботами. Проблема вибору теми, планування етапів роботи, завершення та оцінка. Процедура захисту кваліфікаційної (дипломної) роботи як завершення одного етапу та вступ у наступний етап освіти.

5. Проблема визначення оцінки, її критерії. Фактори визначення оцінки: повнота і всебічність відповіді, фактична точність, демонстрація розуміння, знання вміння та їх ступінь. Додаткові питання. Методика проведення та перездачі іспиту.

6. Основні та допоміжні засоби у викладанні культурологічних дисциплін. Бібліотечні фонди та інформаційні технології, Інтернет-ресурси у викладанні культурології. Допоміжні технічні засоби навчання та їх роль у навчальному процесі.

Підготувати доповідь за одним із запитань.

Тема 10. Формування творчої особистості майбутнього фахівця

Опрацювати питання:

1. Основні напрямки роботи кафедри як навчально-наукового структурного підрозділу закладу вищої освіти.

2. Основна методична документація на кафедрі, її перелік та змістовний аналіз. Забезпечення освітнього процесу.

3. Робота навчально-методичних комісій, секцій, об'єднань, лабораторій при кафедрі. Виховна робота зі здобувачами на кафедрі.

4. Наукове керівництво здобувачами, рекомендації та характеристики здобувача.

Підготувати усну доповідь за одним із зазначених запитань. Обговорити особливості роботи у закладі вищої освіти.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

1. Поточний контроль здійснюється шляхом оцінювання усних відповідей здобувачів на практичних заняттях. Відповіді на питання, що стосуються викладеного матеріалу, оцінюються від 0 до 4 балів.

2. Підсумковий контроль: іспит в усній формі.

Протягом засвоєння навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти мають можливість накопичувати бали за рахунок виконання різних форм роботи. Вони порівно розподіляються, а потім підсумуються.

Змістовий модуль:

- робота на практичних заняттях (40 балів);
- участь у «круглому столі» (по 10 балів);
- розробка проєктів/планів (по 10 балів).

Критерії оцінювання

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно 90 - 100	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано викладає під час усних виступів; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для	Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми, вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуального завдання при виконанні самостійного завдання, повністю виконав усі завдання кожної теми та поточного контролю в

	реалізації поставлених перед ним завдань.	цілому.
Добре 85 - 89	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни.	Виконав завдання кожної теми та поточного контролю в цілому, має стійкі навички виконання завдання.
Добре 75 - 84	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань програми навчальної дисципліни.	Окремі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому виконав не повністю.
Задовільно 70 – 74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	Засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни Окремі завдання кожної теми контролю не виконав.
Задовільно 60 - 69	Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості	Виконав лише окремі завдання кожної теми та контролю в цілому.

	питань програми навчальної дисципліни.	
Незадовільно з можливістю повторного складання 35 - 59	Володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; під час відповіді допускає суттєві помилки.	Не засвоїв більшості тем навчальної програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни 0-34	Не володіє навчальним матеріалом.	Не засвоїв навчальної програми, не вміє викласти зміст жодної теми навчальної дисципліни, не виконав контролю.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Проблеми модернізації та гуманізації української освіти.
2. Предмет, зміст та функції методики викладання культурології.
3. Поняття методичної роботи та методики викладання культурології. Її роль у навчальному процесі.
4. Зв'язок методики викладання культурології з педагогікою. Основні принципи педагогіки як науки про освіту, виховання та навчання людини.
5. Основні категорії методики викладання культурології у закладі вищої освіти. Форми та методи, прийоми та засоби викладання.
6. Функції методики викладання культурології. Співвідношення понять знання, уміння та здібностей.
7. Закон про освіту. Навчально-методичний комплекс дисципліни як найважливіша складова програми спеціальності, засіб

підвищення якості учбового процесу.

8. Освітньо-професійна програма зі спеціальності. Аналіз типових ОПП.

9. Зміст і структура робочих програм навчальної дисципліни.

10. Матеріали методичного забезпечення вивчення навчальної дисципліни.

11. Місце та роль лекції у освітньому процесі. Переваги та обмеженості лекційного курсу.

12. Історія розвитку лекційної форми навчання.

13. Види та функції лекцій.

14. Методика підготовки та читання лекції.

15. Способи внутрішньої мотивації здобувачів на першій лекції.

16. Місце та роль семінарських та практичних занять у освітньому процесі.

17. Різновиди та функції семінарських занять.

18. Роль і місце гри у семінарському занятті.

19. Розробка плану й змісту семінарського заняття з культурологічних дисциплін.

20. Поява практичної форми занять і еволюція в межах європейської освітньої традиції. Дидактичні цілі та функції практичних занять.

21. Основні різновиди практичних занять.

22. Традиційні та інноваційні практичні заняття у вищій школі. Вимоги до підготовки викладача. Діалогічність як основа успіху практичних занять.

23. Використання на практичних заняттях сучасних інноваційних технологій.

24. Самостійна робота здобувача у широкому та вузькому смислі слова.

25. Робота з конспектом лекції. Самостійна робота при підготовці до семінарського заняття.

26. Методичне забезпечення і контроль викладачем самостійної роботи здобувача. Забезпечення самоконтролю здобувачем при підготовки до аудиторних занять.

27. Робота здобувачів над написанням курсових та кваліфікаційних (дипломних) робіт. Етапи роботи, зміст, підсумки.

28. Форми роботи для активізації самостійної роботи здобувачів.

Консультації, колоквіуми, контрольні та самостійні роботи.

29. Основні форми контролю знань. Сучасні системи оцінювання знань.

30. Форми поточного контролю знань. Усні та письмові форми контролю.

31. Залік як елемент педагогічного процесу та форма контролю засвоєння матеріалу. Види і форми проведення заліків.

32. Іспит як завершальний етап вивчення матеріалу курсу. Види іспитів: вступні та кваліфікаційні (підсумкові).

33. Форми іспитів. Особливості підготовки до іспиту.

34. Критерії оцінювання ефективності знань як метод навчання у закладі вищої освіти.

35. Студентські творчі проекти, презентації як засіб професійного самовдосконалення.

36. Місце культурології в системі гуманітарних дисциплін. Інтегративність культурології.

37. Специфіка її об'єкта і предмета, основних розділів.

38. Пізнання феноменів культури і культурологічного процесу. Фундаментальні проблеми теорії і методології культури.

39. Основні сучасні культурологічні школи, напрямки і теорії.

40. Основні етапи розвитку української і зарубіжної культури. Підходи та особливості культурологічних досліджень.

41. Традиції та особливості вивчення культурології у країнах Європи та Україні.

42. Принципи організації та проведення науково-освітніх гуртків, секцій, робочих груп по дослідженню визначених проблем.

43. Методика підготовки наукової доповіді на конференції.

44. Методика підготовки роботи до публікації.

45. Керівництво курсовими та кваліфікаційними (дипломними) роботами.

46. Проблема визначення оцінки, її критерії. Фактори визначення оцінки.

47. Основні та допоміжні засоби у викладанні культурологічних дисциплін (бібліотечні фонди та інформаційні технології, Інтернет-ресурси у викладанні культурології, тощо).

48. Допоміжні технічні засоби навчання та їх роль у навчальному процесі.

49. Основні напрямки роботи кафедри як навчально-наукового структурного підрозділу закладу вищої освіти.

50. Основна методична документація на кафедрі, її перелік та змістовний аналіз.

51. Робота навчально-методичних комісій, секцій, об'єднань, лабораторій при кафедрі.

52. Виховна робота зі студентами на кафедрі.

53. Організація та проведення екскурсій. Віртуальні екскурсії.

54. Види та мета екскурсій.

55. Наукове керівництво здобувачами, рекомендації та характеристики здобувачів.

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Види навчальної роботи	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3		
	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завд.)	Кількість занять (завд.)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завд.)	Кількість занять (завд.)	Сумарна кількість балів (максимальна)
Практичні заняття	4	2	8	4	5	20	4	3	12
Участь у круглому столі	10	1	10				10	1	10
Розробка проекту робочої програми	10	1	10						
Розробка плану-конспекту лекції				10	1	10			
Розробка плану-конспекту семінарськ				10	1	10			

ого заняття									
Розробка плану- конспекту практичног о заняття				10	1	10			
Разом за модуль	28			50			22		
Іспит	100								
Підсумко ва сума балів	100								

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Законодавчі документи:

1. Про освіту : Закон України №2145-VIII від 05.09.2017 : зі змінами від 15.07.2021. *Законодавство України : інформ.-пошук.система* / Верхов. Рада України: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 20.07.2021)
2. Про вищу освіту : закон України №1556-VII від від 28.09.2017; зі змінами від 31.03.2023. *Законодавство України : інформ.-пошук.система* / Верхов. Рада України: /Верх. Рада України: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 20.07.2021)
3. Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядження кабінету міністрів України №286-р від 23.02.2022 *Законодавство України : інформ.-пошук.система* / Верхов. Рада України: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення 11.03.2022)

Основна:

1. Гавеля О.М. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни. Педагогіка вищої школи та педагогічна майстерність викладача. Для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти. Київ: Міленіум. 2021. 76 с.
2. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. К. : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с. Режим доступу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/29032/3/Higher_School_Pedagogy_2019.pdf
3. Євсюков О.Ф. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Харк. нац.аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків, 2021. 264 с.
4. Зайченко І., Теслюк В., Каленський А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи. Київ: Ліра-К, 2018. 484 с.
5. Козира Є.В. Культурологія: навчальний посібник. К. : ВСВ «Медицина», 2017. 352 с.
6. Конверський А.Є. та інші. Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів/ кол. авторів; за ред. А.Є.Конверського. Харків: Фоліо, 2013 863с.

7. Коневич О.В. Культурологія: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2014. 88 с.

8. Культурологія: хрестоматія: навч.посіб. для самост. роботи та сем. занять / уклад.: К.В. Кислюк, Г.Д. Панков. Київ.: Кондор-Видавництво, 2017. 176 с.

9. Кулішов В.С. Теоретичні і методичні аспекти проведення інтегрованих занять у закладі професійної освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2021. 68 с. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/724681/1/Кулішов%20В.С._навчальнометодичний%20посібник%202021.pdf

10. Лузап П.Г. Методи контролю в системі активізації навчання студентів. Науковий вісник Національного аграрного університету. К.: НАУ. Вип. 67. 2005, С. 157-169.

11. Малихін О.В. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібн. О.В. Малихін, І.Г. Павленко. Кривий Ріг: КДПУ, 2010, 270 с.

12. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи. Київ : Центр навчальної літератури. 2019. 472 с.

13. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / О.І. Федоренко, В.О. Тюріна, С.П. Гіренко, С.М. Бойко, М.О. Котелюх, П.Д. Червоний, О.В. Медведєва; за заг. ред. О.І. Федоренко. Харків : ФОП Бровін О.В., 2020. 240 с.

14. Педагогіка вищої школи : Підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С.Г. Немченко, В.В. Крижко, І.Ф. Шумілова, О.М. Старокожко, О.Б. Голік. Бердянськ: БДПУ, 2020. 517 с.
Режим доступу: <https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/3261/3/Pedahohika%20vyshchoyi%20shkoly.pdf>

15. Положення про навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком в ОНУ імені І.І. Мечникова, 2022. Режим доступу: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/Polojenia_pro_onu_indgrafik_28_12_2022.pdf

16. Положення про організацію освітнього процесу в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова (Оновлена редакція), 2020
Режим доступу:

<https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/polo-org-osvit-process.pdf>

17. Положення про організацію освітнього процесу в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова (Оновлена редакція), 2024

Режим

доступу:

https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/Pro_organizaciiu_osvit_procesu_2024.pdf

18. Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (оновлене), 2022. Режим доступу: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/polo-org-kontrol_2022.pdf

19. Положення про порядок реалізації здобувачами вищої освіти права на вільний вибір навчальних дисциплін в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова (редакція 2024) 2024. Режим доступу: <https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/polz-pravaabitur.pdf>

20. Положення про освітні програми в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова 2022. Режим доступу: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/polo-org-osvit-prog_2022.pdf

21. Положення про освітні програми підготовки здобувачів вищої та фахової перед вищої освіти в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова 2024. Режим доступу: <https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/pro-osvitni-programy-pidgotovky-zdobuvachiv-vyshchoi-ta-fakhovoi-peredvyshchoi-osvity2024.pdf>

22.

23. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. К.: Логос, 2015. 386 с.

24. Статут Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (нова редакція), 2016

Режим

доступу:

<https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/statut-onu-2017.pdf>

25. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. Т.І.Туркот. К.: Кондор, 2011, 628 с.

26. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Дидактика професійної освіти: практико-зорієнтований аспект: навчально-методичний посібник. Біла

Церква: БІНПОДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 212 с. Режим доступу:
<https://lib.iitta.gov.ua/728477/1/ДИДАКТИКА%20посібник.pdf>

Додаткова

1. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів. Вища школа. 2001. № 4-5, С. 48-52.
2. Головка Л.Л. Активізація самостійної роботи студента під час лекційних занять. Освіта і управління. 2002. № 1. С.10-17.
3. Драч І.І. Психолого-педагогічні аспекти втілення модульно-рейтингової системи. І.І.Драч. Проблеми освіти: наук. - метод. зб., 2000. Вип. 22. С. 57-61.
4. Касярум Н.В. Тестування як провідний метод діагностики рівня навчальних досягнень студентів. Н.В. Касярум, О.П. Касярум. Вісник ЧНУ. Випуск 189, 2007, С. 111-121.
5. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. Видання 2-ге, перероб. та доп. За ред. І.І. Тюрменко. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 143с.
6. Марценюк С. Впровадження інноваційних комп'ютерних методів навчання. Освіта. Технікуми, коледжі. 2004, № 2(8). С. 10-12.
7. Попович М. Нарис історії культури України: Навчальний посібник. К., 2001. 203с.
8. Раков С.А. Якість освіти: європейський вимір. С.А. Раков. Вісн. Тестування і моніторинг в освіті. 2007, № 10-11. С. 4-13.
9. Солдатенко М. Самостійна пізнавальна діяльність у контексті Болонського процесу. М. Солдатенко. Рідна школа, 2005, №1, С.49-51.
10. Степанов О.М. Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: Посібник. К.: Академвидав, 2003. 504 с.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://lib.onu.edu.ua/> Наукова бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова
<http://www.nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
<http://www.library.univ.kiev.ua/> Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН України

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> Найвидатніші філософи світу та України

<http://www.ognb.odessa.ua/> Одеська національна наукова бібліотека

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html> Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

http://kultura.ho.ua/books_ku.htm – Культурологічна бібліотека

<http://pidruchniki.ws/kulturologiya/HYPERLINK> - Культурологія. Навчальні матеріали онлайн.

<http://www.info-library.com.ua/books.html> - Історичний архів

<http://izbornyk.org.ua/> – бібліотека текстів з історії української культури, першоджерела з історії української літератури та мови, історії України.

<http://elib.nplu.org/> – бібліотека «Культура України».

<http://plato.stanford.edu/> Філософська енциклопедія Станфордського університету. (Англійською мовою).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А. Зразок плану-конспекту лекції Лекція 1

Тема 1. Загальна характеристика культурології як науки і навчальної дисципліни. Походження і головні етапи розвитку культури

Мета: Усвідомити культуру як систему, яка характеризує унікальність певного історико-культурного типу, що історично склалася у практиці та свідомості певної людської спільноти. Проаналізувати культуру і людину в контексті соціально-економічного розвитку суспільства. Визначити предмет культурології не тільки в межах гуманітарних форм людської діяльності, таких як мистецтво, філософія, релігія, але й природничих знань, технологій предметного середовища, соціально-економічних інститутів суспільства, «низької» культури, її буденних, субкультурних, маргінальних, масових надбань. Виховувати повагу до культури та культурної спадщини свого народу.

Тривалість: 2 год.

Вид заняття: лекція 1.

Література:

1. Козира Є.В. Культурологія: навчальний посібник. К. : ВСВ «Медицина», 2017. 352 с.

2. Конверський А.Є. та інші. Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів/ кол. авторів; за ред. А.Є.Конверського. Харків: Фоліо, 2013 863с.

3. Коневич О.В. Культурологія: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2014. 88 с.

4. Культурологія: хрестоматія: навч.посіб. для самот. роботи та сем. занять / уклад.: К.В. Кислюк, Г.Д. Панков. Київ.: Кондор-Видавництво, 2017. 176 с.

5. Музальов О.В. Культурологія: навчальний посібник для учнів, студентів і викладачів. Львів.: 2012. 185 с.

6. Сандюк Л.О., Щубелка Н.В. Основи культурології: Навч. посіб./ За ред. Л.О.Сандюк та Н.В. Щубелки. К.: Центр учбової літератури, 2012. 400 с.

7. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. К.: Логос, 2015. 386 с.

Структура лекції

I. Організаційний момент.

II. Вивчення нового матеріалу за планом:

1. Поняття, предмет, мета, об'єкт та завдання навчальної дисципліни культурології.

2. Суть культури: поняття, складові елементи, типи та форми, види, функції, концепції.

3. Походження і головні етапи розвитку культури. Філософські концепції культури.

4. Загальна характеристика мистецтва.

III. Закріплення нових знань і вмінь студентів

IV. Підсумки лекції.

V. Самостійна робота.

ПЕРЕБІГ ЛЕКЦІЇ

I. Організаційний момент

1. Психологічно-емоційний настрій.

2. Перевірка наявності здобувачів.

3. Поняття, мета і завдання навчальної дисципліни. Цього семестру ви будете вивчати культурологію. Це цілий світ – безмежний і цікавий, складний і такий потрібний кожній людині.

Ви повинні усвідомити культуру як систему, яка характеризує унікальність певного історико-культурного типу, що історично склалася у практиці та свідомості певної людської спільноти.

Метою є ознайомлення з фундаментальними досягненнями світової та вітчизняної культури; визначення значущості культури в життєдіяльності людини й соціальних груп, її роль у творчості та вдосконаленні особистості, гуманізації суспільних відносин. Завдання:

- дати характеристику предмету, структури, методології культурології, розкрити її міждисциплінарні зв'язки з іншими галузями гуманітарного знання (історія, філософія, соціологія тощо);

- представити сучасні погляди на сутність, структуру та функції культури;

- розкрити поняття етнічної, національної, світової культури;

- виявити особливості й межі культурфілософського, історико-культурного і власне культурологічного підходів до осмислення феномену культури;

- прослідкувати еволюцію уявлень про культуру в різні історичні епохи.

У результаті вивчення даної теми здобувач повинен

знати: - основні терміни та поняття культурології на рівні відтворення, тлумачення для розширення інтелектуального рівня;

- закономірності культурного процесу, культури як специфічного та унікального феномену людства;

- основні етапи розвитку світової культури;

- основні етапи розвитку української культури;

- тенденції розвитку і взаємозв'язків світової та української культури на сучасному етапі;

вміти: - визначати основні етапи розвитку світової та української культури;

- правильно оцінити сучасний стан культури і розуміти постійні зміни в різноманітних сферах соціокультурного процесу;

- диференціювати системні зв'язки всіх складових культур, всього мистецького процесу;

- визначати проблеми розвитку культури українського народу в контексті світової культури, а також аналізувати культури народів в їхньому взаємозв'язку;

- реалізувати одержані знання з культурології для формування особистості в умовах розмаїття культур.

4. Оголошення теми «Культурологія як наука і навчальна дисципліна». Ця тема є важливою і актуальною, тому що знайомить з фундаментальними досягненнями світової та вітчизняної культури; визначає закономірності культурного процесу, культури як специфічного та унікального феномену людства.

II. Вивчення нового матеріалу

1. Поняття, предмет, мета та завдання навчальної дисципліни культурології.

Культурологія – порівняно молода гуманітарна дисципліна. Як самостійна наука вона сформувалася на початку XX століття. Сам термін пов'язаний з ім'ям видатної особи американської антропології Леслі Уайта (1900-1975 рр.). Л. Уайт, запропонував виділити три підсистеми культури: технологічну (містить знаряддя виробництва і опосередкує відносини між людиною і природою); соціальну (охоплює між людські – економічні, етичні, політичні відносини); ідеологічну (ідеї, вірування, міфи, знання).

До виникнення культурології культура була предметом вивчення різних гуманітарних дисциплін – історії, філософії, етнографії, археології, філології, психології, політології і ін. Всі вони вивчали лише окремі аспекти культури, що відповідали їх предмету. Так, для археології культура пов'язана з вивченням залишків предметів, що дійшли до нашого часу, в яких матеріалізовані результати діяльності людей минулих епох. Для історії мистецтва культура – це виключно художня діяльність людини і її результати. В цілому, жодна з наук, окрім культурології, не вивчає культуру всесторонньо, у всіх її аспектах.

Культурологія – комплексна інтеграційна наука, яка поєднує сукупність знань про культуру, накопичених за століття різними гуманітарними дисциплінами.

Культурологія – це навчальна дисципліна, яка вивчає культуру в усій повноті її проявів. Формування високоосвіченої людини і фахівця у будь-якій галузі неможливе без знання основних закономірностей, особливостей і напрямів розвитку людства від давнини до сьогодення. Тож вивчення цього курсу дозволить студентам сформувати знання про

сутність культури як форми людської діяльності, допоможе у формуванні загального світогляду і громадянської позиції.

Предмет вивчення навчальної дисципліни не чітко визначений в різних джерелах, в одних – це зміст, структура, особливості функціонування соціокультурного досвіду та всіх видів і форм цілеорієнтованої практики людини. В інших – це відмінності локальних культур окремих регіонів, їх розвиток і взаємозамінність на різних етапах історичного розвитку. Отже, *предметом культурології* є вивчення закономірностей виникнення, розвитку і збагачення культури, закономірностей світових культурних процесів, явищ, що керують розвитком культурних потреб людей.

Метою культурології є розуміння культур, а також формування у студентів поглибленого розуміння фундаментальних понять і категорій теорії культури, світоглядних орієнтацій і компетенцій у сфері культури, розвиток художньо-естетичного смаку, виховання потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні в процесі опанування цінностями української та зарубіжної культурно-мистецької спадщини.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Культурологія» є:

- збагачення емоційно-естетичного досвіду здобувачів, формування культури почуттів, пробудження особистісно-позитивного ставлення до мистецьких цінностей;
- опанування здобувачами художньо-практичними вміннями та навичками, формування комплексу художніх компетенцій, що забезпечують здатність керуватися набутими знаннями та вміннями у самостійній діяльності, у процесі самоосвіти;
- виховання культури міжнаціонального спілкування через вивчення художніх традицій народів різних країн.

Об'єкт культурології – культурні об'єкти суспільного життя, матеріальні пам'ятки, стильові особливості мистецтва й архітектури, особливості різних культурно-історичних процесів із давнини до початку XXI ст.

2. Культура: поняття, складові елементи, типи та форми, види, функції, концепції.

Культура (лат. Culture – «обробіток», «обробляти») – сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії.

Відповідно до Закону України «Про культуру» від 14 грудня 2010 року, *культура* – сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти;

Культура – це все досягнення людства, сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людським суспільством за всю свою історію; сукупність результатів людської діяльності.

Структура культури включає такі поняття:

1) артефакти – це штучно створені об'єкти (предмети, речі, техніка, знаряддя праці, одяг тощо);

2) мова;

3) духовні цінності – загальноприйняті переконання щодо цілей, до яких людина повинна прагнути;

4) система соціальних норм поведінки: звичаї, традиції, звички;

5) система соціальних організацій: сім'я, особливості суспільного і державного устрою, соціальні інститути;

6) духовне виробництво і його результати: міфологія, релігія, філософія, наука, література, мистецтво;

7) просторові або пластичні прояви: живопис, скульптура, графіка, художня фотографія, архітектура, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн, кіномистецтво, театр, хореографія, естрадно-циркове мистецтво тощо.

У культурології не склалося єдиної думки про те, що вважати видами, формами, типами культури, в якості одного з варіантів можна запропонувати наступну схему.

Типи культури:

1) суперкультура (у значенні культури, створеної конкретним суспільством, яка передається з покоління в покоління);

2) домінуюча культура – сукупність культурних взірців, які сприймаються всіма членами суспільства

3) субкультура – певні культурні комплекси, що не сприймаються всіма членами суспільства, тобто окремі групи суспільства формують свою культуру (професійна субкультура, субкультура організації, молодіжна субкультура тощо), яка відрізняється від домінуючої.

4) девіантна культура (як різновид субкультури; притаманна групам з соціально відхиленою поведінкою; приклад – стиль життя кримінальних угруповань, стиль життя і поведінка наркоманів, алкоголіків, повій, сатаністів. Представники різних субкультур орієнтуються на різні цінності, по-різному організують своє дозвілля, читають різні книжки тощо.

5) контркультура (у сенсі культурної моделі певної групи, яка протистоїть або знаходиться в конфронтації до панівної суперкультури. Смелзер наводить приклад відомої контркультури в західному суспільстві – богеми, а в ній – стиль життя і поведінки хіпі. Для їх культури характерним є прагнення до самовияву, бажання жити сьогоdnішнім днем, вимога цілковитої свободи, любов до екзотики. Це входить у конфлікт з такими цінностями панівної західної культури, як самодисципліна і самообмеження і т. ін.). Прикладом контркультури можуть бути субкультури груп злочинного світу, терористів, різних молодіжних угруповань (панків, хіпі, неофашистів), які не визнають правових норм суспільства, ігнорують суспільну мораль, традиції, правила поведінки, активно заперечують офіційну, «державну» культуру і часто намагаються її зруйнувати.

6) конфесійна культура, яка формується на спільних віруваннях, належності до однієї конфесії, церкви. Це породжує спільність символів, цінностей, ідеалів і взірців поведінки. Найбільш поширеними у світі є християнська, мусульманська, буддійська конфесійні культури. Кожна з них має відгалуження – субкультури. Наприклад, християнська культура має такі субкультури, як православна, католицька, протестантська. У свою чергу ці субкультури мають власні субкультури.

Форми культури:

1) матеріальна – сукупність результатів людської діяльності, що включає як фізичні об'єкти, створені в результаті діяльності людей (житлові будинки, знаряддя праці, книжки, продукти, одяг, прикраси тощо), так і природні об'єкти, що використовуються людьми;

2) духовна – сукупність результатів діяльності, що включає нематеріальні об'єкти, створені розумом і почуттями людини (мова, знання, традиції, міфи, символи тощо). Вони існують у свідомості людини, підтримуються людським спілкуванням, але до них не можна доторкнутися, фізично відчути. Нематеріальні об'єкти потребують

матеріальних посередників: знання містяться в книжках, традиція привітання втілюється в рукоштовпанні тощо.

3) фізична культура;

4) соціальна культура;

5) національна культура – це сукупність символів, цінностей, норм, взірців поведінки, вірувань, що характеризують конкретну спільноту (народність, націю) певної держави, країни.

Види культури:

1) загальнолюдська культура – це культура, вироблена людством протягом усієї історії його існування. Вона ґрунтується на загальнолюдських цінностях – істині, добрі, красі, справедливості тощо. У межах окремого суспільства виокремлюють такі форми культури, як елітарна, народна й масова;

2) елітарна культура – сукупність артефактів, які завдяки своїй вишуканості доступні в основному вузькому колу людей, культурній еліті. Вона включала в себе перш за все класичну музику, живопис, літературу, які створювалися професіоналами високого рівня;

3) народна культура (її ще називають аматорською, чи фольклором) – це примітивна культура. Вона створюється аматорами-творцями, що не мають професійної підготовки, і зв'язана з життям широких народних мас. Її репрезентують казки, легенди, міфи, пісні, танці, живопис. За формою вияву елементи народної культури можуть бути індивідуальними, груповими, масовими;

4) масова культура, що апелює до всіх і розрахована на масове вживання. Вона поширюється засобами масової інформації і з'явилась у середині ХХ ст., коли засоби масової інформації стали доступними всім верствам населення. Масова культура витісняє і елітарну, і народну. Їй притаманна поверховість, стандартизація, уніфікація. Вона має меншу художню цінність і значно менше збагачує особистість духовно, ніж елітарна чи народна культура.

5) культура суспільства;

6) культура колективу;

7) культура особистості (мається на увазі культура конкретного індивіда).

Потрібно зазначити, що будь-яка класифікація форм і видів культури, певною мірою, відносна, і в реальній діяльності вони переплітаються, взаємопов'язані між собою.

Основні функції культури:

1) адаптаційна, яка дає можливість кожному індивідууму, який включається в процес функціонування і розвитку прилаштовуватися до існуючих в суспільстві оцінок і форм поведінки.

2) пізнавальна, суть якої полягає в ознайомленні людини зі знаннями, необхідними для «володіння силами природи і пізнання соціальних явищ, для визначення у відповідності з цим ціннісного відношення до світу.

3) аксіологічна (ціннісна), дає можливість виробити ціннісні орієнтації людини, коригувати норми поведінки та ідентифікувати себе у суспільстві.

4) інформаційна, яка дає людству й суспільству відповідну інформацію. Культура є засобом, що виробляє інформацію. Разом з цим вона є також пристроєм, що запам'ятовує цю інформацію. Якщо порівнювати людське суспільство з комп'ютером, то роль культури в суспільстві аналогічна ролі математичного забезпечення в комп'ютері: вона вміщує у собі мову, пам'ять, програми дій.

5) комунікативна (діалог культур) виконує передачу культурних цінностей, їх засвоєння та збагачення неможливі без спілкування людей, а саме спілкування здійснюється за допомогою мови, музики, зображення і. д., які входять в скарбницю культурних цінностей.

6) нормативна. В зміст нормативної функції культури входить відпрацьовування і поширення відповідних норм поведінки, які суспільство диктує людині, у відповідності з якими формується образ життя людей, їх установки й ціннісні орієнтації, способи поведінки.

7) гуманістична, яка розглядається як реалізація верховних цінностей шляхом культивування людської гідності.

8) людинотворча (соціалізація особистості). Основу людинотворчої функції культури складає виявлення і культивування сутнісних сил людини, їх соціальне і духовне возвеличення і ушляхетнення.

9) виховна, яка не лише пристосовує людину до певного природного та соціального середовища, а й виступає універсальним фактором саморозвитку людства, людини.

Основні теоретичні концепції або парадигми культури:

1) циклічна концепція (або концепція циклічних круговоротів); Основоположником концепції циклічного розвитку культури вважається італійський філософ Дж. Віко (1668-1740). Кожний народ, на думку вченого, проходить цикл в своєму розвитку, який включає три епохи:

дитинство, або бездержавний період, де провідна роль належить жерцям; юність, для якої характерне формування держави і підкорення героям; зрілість людського роду, де відносини між людьми регулюються совістю та усвідомленням свого обов'язку. Формою правління в цей період є монархія або демократична республіка. Досягнувши вищого ступеню розвитку, люди знову падають на нижчий. Епоху середньовіччя Віко, наприклад, трактує як «друге варварство»;

2) еволюціоністська; Еволюціоністська теорія культури представлена в працях американського вченого Л. Моргана (1818-1881) і англійського історика Е. Тейлора (1832-1917) та інших дослідників. Сутність цієї концепції культури полягає у тому, що висувається і обґрунтовується принцип єдності людського роду та спорідненості потреб різних народів у формуванні культури від простого до складного;

3) антропологічна, яка представлена в працях видатного англійського етнографа і соціолога Б.К.Малиновського (1884-1942), французького етнологіста і соціолога К.Леві – Строса (1908-1991), американського етнографа А.Кребера (1876-1960) та інших. Сутність цієї концепції полягає у тому, що виникнення і розвиток культури пов'язується з потребами людства. Б.К.Малиновський ділить потреби, що обумовили виникнення культури, на первинні, похідні та інтегративні. Первинні потреби спрямовані на продовження роду і забезпечення його життєдіяльності, їм відповідає розвиток знань, освіти, житлових умов. Похідні потреби спрямовані на виготовлення та вдосконалення знарядь праці, їм відповідає розвиток економіки і культури господарювання. Інтегративні потреби проявляються у необхідності згуртування і об'єднання людей, у потребі авторитету;

4) революційно-демократична. Засновниками революційно-демократичної були К.Маркс (1818-1883) та Ф.Енгельс (1820-1895). Вона ґрунтується на принципі, що визначальним у походженні і розвитку культури є матеріально-перетворююча суспільна діяльність людей, яка спрямована перш за все на задоволення матеріальних потреб, а також на формування висококультурної людини як суспільного суб'єкта діяльності.

3. Походження і головні етапи розвитку культури.

Історичний розвиток світової культури буде поділятися на культуру первісного, ранньокласового (давнього), середньовічного (феодалного), буржуазного (Новий час) суспільства і соціалістичного суспільства.

Однак первісна, ранньокласова, феодальна культури мали одну суттєву спільну рису – це були аграрні культури. Змінювались епохи, засоби виробництва, але суть залишалася попередньою. Існувала «пара»: фізична сила людини-природа. К. Томпсон ввів поняття трьох віків: кам'яного, бронзового, залізного.

З першою спробою цілеспрямованого вирощування сільськогосподарських культур розпочинається найбільш довготривалий історичний етап – етап аграрної культури, що ранньоземлеробська (аграрна) культура зародилася на Близькому Сході в період докерамічного неоліту.

Наступний етап у розвитку аграрної культури пов'язаний з формуванням перших ранньокласових держав. Найдавніша світова цивілізація Єгипту зародилася в Північно-Східній Африці.

Пізніше виникають культури давніх цивілізацій Африки, Південної Аравії, Месопотамії, Малої Азії, Ірану, Закавказзя, скіфів, Середньої Азії та інші. Вони існували в період з III тисячоліття до Р.Х. до IV ст. нашого часу.

У IV ст. нашого часу колись могутня Римська імперія розпадається на західну і східну частини. На сході, де в кінці III ст. утвердилося християнство, виникає нова імперія, що пізніше дістала назву Візантійської. На заході протягом декількох століть продовжувався процес формування держав, що пізніше склали західноєвропейську середньовічну спільноту. Період культурного розвитку Західної Європи (V-XIV ст.) поділяють на три частини: раннє, класичне, пізнє середньовіччя.

Зародження буржуазних відносин в італійських містах в першій половині XV ст., наукова революція XVII ст., переростання ремесла у мануфактуру започаткували глибинні зміни в житті тогочасного суспільства.

Поняття культури пройшло складну еволюцію, поступово збагачуючись за змістом.

У сучасних європейських мовах слово «культура» вживається принаймні в чотирьох основних значеннях:

1) для позначення загального процесу інтелектуального, естетичного, духовного розвитку;

2) словом «культура» користуються тоді, коли йдеться про суспільство, яке ґрунтується на праві, порядку, моральності. В цьому значенні поняття «культура» збігається з поняттям «цивілізація»;

3) під «культурою» розуміють спосіб життя людей, притаманний певній спільності (молодіжна культура, професійна культура тощо), нації (українська, японська, німецька тощо), історичній добі (антична культура, культура Ренесансу, культура Бароко та ін.);

4) слово «культура» вживається як абстрактна, узагальнююча назва для різноманітних способів, форм і наслідків інтелектуальної та художньої діяльності людей у галузі літератури, музики, живопису, театру, кіномистецтва тощо.

Світова культура є невичерпним джерелом, яке постійно поповнюється новими шедеврами. Одна культурно-історична епоха приходить на зміну іншій, а те, що було створено людським генієм сотні й тисячі років тому, живе і нині, кожного разу розкриваючи все нові несподівані й захоплюючі таємниці.

Всю історію розвитку культури можна поділити на такі періоди:

1. Первісна культура, культура первісного суспільства (35 тис. р. до н.е. – IV тис. р. до н.е.)

2. Культура стародавніх цивілізацій, культура Стародавнього Сходу (IV тис. р. до н.е. – I тис. р. до н.е.)

3. Культура Античності (Стародавня Греція, Стародавній Рим), (з III тисячоліття до н.е. до середини V н.е. 476 р. н.е.)

4. Культура Середньовіччя (V – XIV ст.)

5. Культура епохи Відродження (XIV – кінець XVI ст.)

6. Культура Нового часу (початок XVII – XIX ст.), що розпадається на три епохи: 1) Реформації – початок 17 ст.; 2) Просвітництва – 17-18 ст.; 3) європейська культура 19 ст.

7. Культура Новітнього часу (XX – початку XXI ст.)

8. Культура України (культура східних слов'ян, культура Київської Русі, українська культура XIV – XVII ст., українська культура XVIII – XIX ст., українська культура XX ст., національна культура сучасної України).

4. Загальна характеристика мистецтва

Культура ширше, ніж мистецтво, але мистецтво – центр життя. *Мистецтво* – важлива складова духовної культури – це специфічний

спосіб людської діяльності, що відображає навколишню дійсність та людську свідомість у художніх образах і є одним із засобів естетичного оволодіння світом.

Мистецтво – це одна із форм суспільної свідомості, відображення навколишньої дійсності в художніх образах. Мистецтво лежить в основі культури.

Всі мистецькі твори створені людиною, отже: людина – творець і носій життєвих сенсів, інакше кажучи – суб'єкт культури. Не кожна людина може бути творцем мистецьких творів, але кожна особа переробляє у власній душі цінності світової та вітчизняної культури і таким чином визначає своє особисте ставлення до світу, відчуває причетність до життєвого сенсу людства, культури свого народу.

Функції мистецтва:

- естетична функція – відбувається тоді, коли людина милується твором мистецтва (демонстрація наочності: картин, скульптури, архітектурних пам'яток, тощо);

- комунікативна функція – виражається через спілкування (1-2 учні можуть висловити власну думку щодо побачених творів);

- виховна функція – мистецькі твори сприяють вихованню естетичного смаку, допомагають у формуванні загальнолюдських цінностей;

- пізнавальна функція – завдяки мистецьким творам людина пізнає світ розширює свої знання у різних сферах.

Види мистецтва:

1. Художня література.
2. Тонічне або звукове мистецтво (музика, поезія).
3. Образотворче мистецтво (живопис, графіка, скульптура).
4. Просторово-пластичне мистецтво (всі види образотворчого та архітектура).
5. Декоративно-ужиткове мистецтво (вишивка, гончарство, килимарство, художнє скло, художній метал, ювелірне мистецтво та ін.).
6. Синтетичне мистецтво (кіно, театр, телебачення, радіомовлення).
7. Хореографічне мистецтво.

Американський культуролог Альфред Кребер поставив свого часу питання про визначення стилів загальнолюдської культури. Вчений вважав, що стиль властивий усім великим культурам і їх основним формам, поширюючи поняття стилю на науку, ідеологію, мораль та

спосіб життя. Визначають стиль епохи геніальні особи, які вносять істотний вклад у розвиток тієї чи іншої галузі культури. Володіючи значним етнографічним матеріалом, американський науковець зробив вдалу спробу узагальнити різні стилі локальних культур і сформулювати концепцію стилів загальнолюдської цивілізації. На його думку, *стиль культури* – це спосіб життя, система світобачення, дотримання певних неписаних норм і правил творення і співжиття. Крім того, є поняття художніх стилів (або стилів мистецтва). Це більш вузьке поняття, оскільки воно стосується лише однієї, хоч і такої багатющої сфери духовної культури людства, як мистецтво.

Мистецькі стилі культурних епох.

Наприклад, від початку середньовічної доби та до сьогодення історія мистецтва знала 11 великих мистецьких стилів, що відповідали конкретним культурним епохам, а саме:

1. *Візантійський стиль* – припадає на другу половину I тис. н.е. Сформувався у Візантії, поширився на Південну й Східну Європу, частину Азії. Основні риси: урочистість, панування суворого канону (жорсткого правила у формах мистецтва), видовищність, монументальність форм, фрескові розписи в інтер'єрі.

2. *Романський стиль* – панував у Європі у X-XII ст. Вважалося, що цей стиль наслідує зразки давньоримського мистецтва, звідси і його назва (лат. Roma – Рим). Насправді ж із давньоримського мистецтва було взято хіба що монументальні, грандіозні розміри й форми, геометричність. Цей стиль асоціюється з міцними лицарськими замками і фортецями доби Середньовіччя. Така ж масивність та геометричність архітектурних форм притаманна й церковному зодчеству тієї доби. Інтер'єри прикрашалися фресками і рельєфною пластикою.

3. *Готичний стиль* – припадає на XIII – XV ст. Його формування пов'язане з добою розквіту середньовічних європейських міст, а тому в архітектурі зростає питома вага цивільних будівель. Основні риси: висота і стрункість зовнішніх форм, стрільчастоподібність усіх отворів будівлі, наскрізна різьба баштових шпилів, кам'яні прикраси екстер'єру, заміна фресок вітражами, кругла пластика як елемент оформлення інтер'єру та екстер'єру.

4. *Ренесанс (Відродження)* – припадає на XIV – XVI ст. Виник в Італії. Цей стиль є перехідним від доби Середньовіччя до культури

Нового часу. Його провідні риси: гуманізм, світський, антиклерикальний (антицерковний) характер, повернення до античної культурної спадщини.

5. *Бароко* (з фр. дивний, чудернацький, вибагливий) – припадає на кінець XVI – середину XVIII ст. Стиль пов'язаний із дворянсько-церковною культурою зрілого абсолютизму, що тяжів до урочистого “великого стилю”. Основні риси: контрастність, напруженість, динамічність образів, афектація, прагнення величі і пишності, надмірний декор, поєднання реальності й ілюзії.

6. *Рококо* (фр. rocaille – декор. мотив у вигляді раковини) – стильовий напрям у європейському мистецтві першої пол. XVIII ст. Поширилось у добу кризи абсолютизму. Характерною рисою є відхід від життя у світ фантазій; панування граційного, вибагливого орнаментального ритму. Скульптура й живопис, виконані у цьому стилі витончені, декоративні, але неглибокі за змістом.

7. *Класицизм* (від лат. classicus – зразковий) – стиль у мистецтві XVII – початку XIX ст., що повернувся до античної спадщини як до норми та ідеального зразка. Виник у Франції у часи найвищого підйому абсолютизму. Базувався на ідеях філософії раціоналізму, на уявленнях про розумну закономірність світу, прагнув до піднесених героїчних і моральних ідеалів, до суворої організованості логічних, ясних і гармонійних образів. У архітектурі проявився через такі риси: чіткість та геометричність правильних форм, урівноваженість композиції, логічність планування, поєднання стіни з ордером, стриманість декорування.

8. *Ампір* (від фр. empire – імперія) – стиль у європейському мистецтві першої половини XIX ст., що завершив розвиток класицизму. Стиль склався у Франції у добу імперії Наполеона. Основні риси: масивні, підкреслено монументальні форми, багатий декор, опертя на художню спадщину імператорського Риму, давньогрецької архаїки, Стародавнього Єгипту, що мали служити втіленню ідей державної могутності й військової сили.

9. *Еклектизм* – механічне поєднання різних, інколи протилежних стилістичних елементів. Термін уведений ще давніми греками, де еклектизм осуджувався. Як стильовий напрям еклектизм поширився в архітектурі і художній промисловості у XIX ст.

10. *Модерн* (фр. modern – новітній, сучасний) – стильовий напрям у європейському й американському мистецтві кінця XIX – початку XX ст. Прийшов на зміну еклектизму. Модерну притаманне використання нових

техніко-конструкційних засобів і вільне планування для створення незвичайних, підкреслено індивідуалізованих споруд.

11. *Модернізм* – стиль у літературі та мистецтві, що виник у кінці XIX ст. одночасно з модерном та залишається актуальним і до сьогодні. Для нього властивий розрив із традиціями реалістичного мистецтва. Представлений багатьма течіями, зокрема, кубізмом, дадаїзмом, сюрреалізмом, футуризмом, експресіонізмом, абстракціонізмом та ін.

III. Закріплення нових знань і вмінь здобувачів

1. *Запитання-бесіда*: 1) що вивчає культурологія? 2) яка мета та завдання культурології? 3) в чому полягає сутність культури? 4) що таке мистецтво? 5) про які нові мистецькі стилі ви дізналися сьогодні?

2. *Творче завдання*. А зараз уявіть, що до вас завітав ведучий одного з телевізійних каналів і запропонував вам по черзі відповісти на запитання

(запитання вивішуються на дошці):

– що нового ви дізналися – наскільки корисною у житті може бути ця інформація – чи досягли поставленої мети – що вас найбільше вразило – чи стануть вам у пригоді знання, які ви сьогодні отримали?

Студенти відповідають: Сьогодні на занятті – Я дізнався, що ..; Ці знання мені знадобляться Мені сподобалося Я навчився.....

IV. Підсумки лекції.

Отже, ви ознайомилися із загальними положеннями культурології та визначили предмет, завдання культурології; з'ясували функції, види, концепції культури; проаналізували походження і головні етапи розвитку культури; охарактеризували функції, види мистецтва та мистецькі стилі різних історичних епох.

V. Самостійна робота.

1. Вивчити тему, опрацювавши додаткову літературу – підручники з культурології.

2. Підготуватися до семінарського заняття.

3. Підготувати повідомлення за темами: «Історичні та теоретичні передумови формування науки про культуру», «Розуміння культури як соціального процесу», «Поняття культури і цивілізації, культури і природи. Філософські концепції культури», «Первісна культура та її

особливості». «Первісні вірування як ранні форми культури», «Натурфілософія як основа світосприйняття первісної людини».

4. Скласти схему щодо методологічних підходів до вивчення поняття «культура».

ДОДАТОК Б. ЗРАЗОК СЕМІНАРСЬКОГО (ПРАКТИЧНОГО) ЗАНЯТТЯ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема 1. Загальна характеристика культурології як науки і навчальної дисципліни. Походження і головні етапи розвитку культури

Мета: перевірити, поглибити, систематизувати, закріпити та оцінити знання здобувачів з даної теми; вміти використовувати отримані теоретичні знання при аналізі історико-культурних надбань; розвивати аналітичні здібності здобувачів та вміння робити висновки; виховувати у здобувачів почуття любові до культурної спадщини свого народу.

Тривалість: 2 год.

Вид заняття: семінарське.

Література:

1. Козира Є.В. Культурологія: навчальний посібник. К. : ВСВ «Медицина», 2017. 352 с.

2. Конверський А.Є. та інші. Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів/ кол. авторів; за ред. А.Є.Конверського. Харків: Фоліо, 2013 863с.

3. Коневич О.В. Культурологія: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2014. 88 с.

4. Культурологія: хрестоматія: навч.посіб. для самот. роботи та сем. занять / уклад.: К.В. Кислюк, Г.Д. Панков. Київ.: Кондор-Видавництво, 2017. 176 с.

5. Музальов О.В. Культурологія: навчальний посібник для учнів, студентів і викладачів. Львів.: 2012. 185 с.

6. Сандюк Л.О., Щубелка Н.В. Основи культурології: Навч. посіб./ За ред. Л.О.Сандюк та Н.В. Щубелки. К.: Центр учбової літератури, 2012. 400 с.

7. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. К.: Логос, 2015. 386 с.

СТРУКТУРА СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ:

1. Організаційний момент: мотивація навчання, активізація опорних знань.
2. Перевірка й оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів. Поступовий розгляд попередньо визначених питань у вигляді виступів, обговорення питання, рефератів, рецензій, відповідей, доповнень до них.
3. Підсумки семінару: підведення викладачем загального підсумку заняття.
4. Самостійна робота. Оголошення завдання, мотивація навчальної діяльності на майбутні заняття.

ПЕРЕБІГ СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент

1. Психологічно-емоційний настрій.
2. Перевірка наявності здобувачів.
3. Оголошення теми, мети, літератури, правил проведення семінарського заняття;

II. Перевірка й оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів

1. *Виступ з тезами, міні-доповідями.* 1. Первісна культура та її особливості. 2. Первісні вірування як ранні форми культури. 3. Натурфілософія як основа світосприйняття первісної людини. 4. Найдавніші релігійні вірування. 5. Культурна пам'ятка первісної епохи.

2. *Відтворення та коментування схеми:* головні етапи розвитку культури, основні культурні форми, основні функції культури, основні теоретичні концепції культури, аспекти культури.

3. *Термінологічна розминка:* необхідно дати визначення понять, які вказані на картках: «культурологія», «культура», «матеріальна культура», «духовна культура», «елітарна культура», «масова культура», «фізична культура», «народна культура», «мистецтво», «стиль культури», «ренесанс», «бароко», «рококо», «класицизм», «ампір», «модерн», «модернізм», «еклектизм», «тотемізм», «фетишизм», «анімізм», «магія».

4. *Усне фронтальне опитування по таких питаннях:*

1. Поняття, предмет, об'єкт, мета та завдання навчальної дисципліни культурології.
2. Культура: поняття, складові елементи, типи, форми, види, функції.
3. Суть і сутність культури.

4. Визначення основних аспектів культури.
 5. Культура як система цінностей.
 6. Культура та природа.
 7. Культура як процес.
 8. Культура і цивілізація.
 9. Основні теоретичні концепції або парадигми культури.
 10. Розуміння культури як соціального процесу.
 11. Зв'язок культурології з іншими науками.
 12. Філософські концепції культури.
 13. Періодизація історії світової культури.
 14. Поняття, функції та види мистецтва.
 15. Загальна характеристика мистецьких стилів культурних епох.
 16. Первісна культура та її особливості.
 17. Натурфілософія як основа світосприйняття первісної людини.
 18. Найдавніші релігійні вірування.
5. *Міні-тестова контрольна робота.*

Варіант 1

1. Які складові є провідними у системі духовної культури?
а) мова; б) житло; в) освіта; г) релігія; д) техніка; е) знаряддя праці; є) їжа;
ж) транспорт; з) мораль; і) політика.
2. Які види мистецтва належать до образотворчого?
а) музика; б) поезія; в) хореографія; г) живопис; д) скульптура; е) графіка;
є) кіно; ж) театр; з) телебачення; і) архітектура,
3. Яка з давніх форм релігії являє собою поклоніння предметам неживої природи?
а) анімізм; б) тотемізм; в) фетишизм; г) магія.
4. На запитання дати відповідь «так» «ні»:

Культура як соціальний феномен є сукупністю процесів, пов'язаних з функціонуванням суспільства на різних етапах розвитку, системою контролю за соціальною поведінкою людини.

5. Встановити відповідність: Мистецькі стилі культурних епох

1. Бароко	А. Характерною рисою є відхід від життя у світ фантазій; панування граційного, вибагливого орнаментального ритму.
2. Готичний	Б. Основні риси: урочистість, панування суворого

стиль	канону (жорсткого правила у формах мистецтва), видовищність, монументальність форм, фрескові розписи в інтер'єрі.
ампір	В. Цьому стилю притаманне використання нових техніко-конструкційних засобів і вільне планування для створення незвичайних, підкреслено індивідуалізованих споруд.
3. Модерн	Г. Основні риси: масивні, підкреслено монументальні форми, багатий декор, опертя на художню спадщину імператорського Риму, давньогрецької архаїки, Стародавнього Єгипту, що мали служити втіленню ідей державної могутності й військової сили.
4. Рококо	Д. Основні риси: контрастність, напруженість, динамічність образів, афектація, прагнення величі і пишності, надмірний декор, поєднання реальності й ілюзії.
5. Модернізм	Е. Основні риси: висота і стрункість зовнішніх форм, стрільчастоподібність усіх отворів будівлі, наскрізна різьба баштових шпилів, кам'яні прикраси екстер'єру, заміна фресок вітражами, кругла пластика як елемент оформлення інтер'єру та екстер'єру.
6. Візантійський стиль	Є. Для нього властивий розрив із традиціями реалістичного мистецтва. Представлений багатьма течіями, зокрема, кубізмом, дадаїзмом, сюрреалізмом, футуризмом, експресіонізмом, абстракціонізмом та ін.

Варіант 2

1. Яка функція культури реалізується через систему цінностей і норм, що служать регуляторами суспільних відносин?

а) інтегративна; б) комунікативна; в) пізнавальна; г) виховна.

2. Назва якого мистецького стилю перекладається, як «дивний», «чудернацький», «вибагливий»?

а) ренесанс; б) рококо; в) ампір; г) бароко; д) еклектизм.

3. Які види мистецтва належать до синтетичного?

а) музика; б) поезія; в) хореографія; г) живопис; д) скульптура; е) графіка;

є) кіно; ж) театр; з) телебачення; і) архітектура.

4. На запитання дати відповідь «так» «ні»:

Культура є світом людини, в якому навколишня дійсність олюднюється, щоб бути зрозумілішою, а внутрішній світ людини трансформується в природу.

5. Встановити відповідність: Форми культури

1. Елітарна культура	А. Вид культури, твори якої характеризуються загальнодоступністю, легкістю сприйняття, спрощеністю.
2. Народна культура	Б. Продукт суспільного розвитку, її основне призначення полягає у продукуванні свідомості.
3. Духовна культура	В. Перетворення природного начала в самій людині; формування соціально необхідних навичок, умінь і якостей людського тіла.
4. Матеріальна культура	Г. Висока культура, створена кращими творцями духовних цінностей, орієнтована на привілейовані групи суспільства.
5. Масова культура	Д. Перетворення природних матеріалів і енергії відповідно до людських цілей, створення штучного середовища проживання.
6. Фізична культура	Е. В основі культури лежить орієнтування на реалістичне відображення навколишнього життя та вільне володіння народною традицією, національними світоглядними уявленнями.

III. Підсумки семінару.

Аналіз виконаних завдань, оцінювання, обговорення, оголошення та виставлення оцінок семінарського заняття.

IV. Самостійна робота.

1. Повторити матеріал з даної теми.
2. Випереджувальне завдання. Підготувати виступи, доповіді за темами: «Індійська культура», «Культура Стародавнього Китаю».

Навчальне видання

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
КУЛЬТУРОЛОГІЇ
У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Методичні вказівки з обов'язкового курсу
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 034 «Культурологія»

Укладачі:

**Готинян-Журавльова Віталія Віталіївна
Сумченко Ірина В'ячеславівна**

В авторській редакції

Затверджено авт. 16.12.2022. Зам. № 25/35.

Видавець і виготовлювач:

Назарчук С. Л.

65009, Одеса, Фонтанська дорога, 10.

Тел.: 050 905 23 77. Е-mail: selen_odessa@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7024 від 23.12.2019